

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวรรณคดีที่เกี่ยวข้อง ได้แบ่งหัวข้อใหญ่ ๆ เป็น 7 หัวข้อ คือ

1. ความเป็นมาของวิทยุกระจายเสียงในประเทศไทย
2. หน้าที่และบทบาทของวิทยุกระจายเสียง
3. วัตถุประสงค์ของระบบสื่อมวลชนในรูปของวิทยุกระจายเสียง
4. พัฒนาการของการบริการวิชาการแก่สังคม
5. รูปแบบการบริการวิชาการแก่สังคมของวิทยาลัยครูเพชร
6. รายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องภายในประเทศ
7. รายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างประเทศ

1. ความเป็นมาของวิทยุกระจายเสียงในประเทศไทย

วิทยุเป็นสื่อมวลชนที่เข้ามาในประเทศไทย โดยเริ่มที่กิจการวิทยุสื่อสารเมื่อ พ.ศ. 2453 ต่อมาได้มีการใช้วิทยุโทรเลขติดต่อระหว่างเรือกับฝั่ง และเมื่อวันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2462 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงเปิดสถานีวิทยุโทรเลขแห่งแรกของประเทศไทย¹ นับได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการนำเครื่องมือสื่อสารชนิดใหม่มาใช้ และเป็นก้าวแรกที่น่าไปสู่กิจการวิทยุกระจายเสียงในเวลาต่อมา

รัฐบาลเริ่มสนใจในกิจการวิทยุกระจายเสียงตั้งแต่ พ.ศ. 2470 โดยให้

¹Thailand official Yearbook 1964 (Bangkok: Government House Printing office, 1965), p. 416.

กรมไปรษณีย์โทรเลข ซึ่งจะเห็นสังกัดกระทรวงพาณิชย์และคมนาคม ดำเนินการส่งวิทยุกระจายเสียงเป็นการทดลอง เริ่มตั้งแต่ วันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ.2471 ออกอากาศด้วยความยาวคลื่น 37 เมตร ใช้เครื่องส่งกำลัง 200 วัตต์ ตามมีต่อมาในวันที่ 25 มกราคม พ.ศ.2474 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชดำริสพระราชภัยแก่ประชาชนชาวไทย ในวันเปิดสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งแรกของประเทศไทย สถานีตั้งอยู่ในบริเวณไฮเกิ้ลพญาไท (ปัจจุบันคือ โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า) ใช้ขนาดความยาวคลื่น 350 เมตร และกำลังส่ง 2.5 กิโลวัตต์¹ ซึ่งนับว่าเป็นการส่งวิทยุกระจายเสียงสำหรับประชาชนชาวไทยเป็นครั้งแรก

จะเห็นว่า ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงรัชกาลที่ 7 ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้นวิทยุกระจายเสียงเริ่มเข้ามามีบทบาทต่าง ๆ ในสังคมไทย แต่อย่างไรก็ตาม ก็เป็นเพียงจุดเริ่มต้นเท่านั้น

การเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2475 จากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคอกิจการสื่อมวลชนด้วย รัฐบาลในขณะนั้นเล็งเห็นว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่ประชาชนส่วนมากยังไม่คุ้นเคยหรือเข้าใจ จึงได้ตั้งกองโฆษณาให้ทำหน้าที่เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยสู่ประชาชน ต่อมาได้เปลี่ยนกองโฆษณาเป็น "สำนักงานโฆษณา" และได้โอนกิจการวิทยุกระจายเสียงจากกรมไปรษณีย์โทรเลขมาขึ้นกับสำนักงาน เมื่อปี พ.ศ.2481 ต่อมาในปี พ.ศ.2483 สำนักงานได้เปลี่ยนชื่อเป็น "กรมโฆษณาการ" และในที่สุดได้เปลี่ยนเป็น "กรมประชาสัมพันธ์" ในปี พ.ศ.2495 และใช้ชื่อนี้มาจนถึงปัจจุบัน²

¹ Ibid., pp. 416-417.

² กองการต่างประเทศ. เอกสารเผยแพร่ของกรมประชาสัมพันธ์เรื่องวิทยุกระจายเสียง. (พระนคร : พุศิจิกายน พ.ศ.2513), หน้า 1.

บทบาทของวิทยุกระจายเสียงหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 คือการเสริมให้ประชาชนคุ้นเคยและเข้าใจถึงระบอบประชาธิปไตยเป็นหลักใหญ่ ในระยะหลังวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้ลบเลือนไปบ้าง เนื่องจากกิจการวิทยุกระจายเสียงขยายตัวอย่างรวดเร็ว มีสถานีวิทยุกระจายเสียงเกิดขึ้นอย่างมากมายประกอบกับหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการกระจายเสียงมีด้วยกันหลายหน่วยงาน และแต่ละหน่วยงานก็มีนโยบายและแนววัตถุประสงค์ทางการกระจายเสียงเป็นข้อที่มุ่งให้ข่าวสารและการบันเทิงเป็นหลัก ผู้ฟังที่มุ่งที่จะรับฟังข่าวสารและการบันเทิงมากกว่าที่จะรับความรู้¹

จะเห็นว่าวิวัฒนาการของวิทยุกระจายเสียงของไทยนั้น เป็นกิจการของรัฐบาลที่จัดตั้งขึ้นเพื่อมุ่งประโยชน์ด้านการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการให้ความรู้เกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย แต่ภายหลังจุดมุ่งหมายดังกล่าวได้ถูกเปลี่ยนมาเป็นการให้ข่าวสารจากรัฐบาลและการบันเทิง

2. หน้าที่และบทบาทของวิทยุกระจายเสียง

วิทยุกระจายเสียงเป็นประเภทหนึ่งของสื่อมวลชน ในการศึกษาหน้าที่และบทบาทของวิทยุกระจายเสียง จำเป็นต้องเข้าใจถึงหน้าที่ของสื่อมวลชนที่มีต่อสังคม ซึ่งวิลเบอร์ แชรรม² ได้เสนอหลักความนึกได้ว่า โดยทั่วไปสื่อมวลชนทำหน้าที่ต่อไปนี้

1. รายงานข่าวความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม

¹ กรมการสนเทศ, กระทรวงเศรษฐการ. รายงานคณะกรรมการการศึกษา เรื่องการร่างภาพยนตร์ไทยและการนำภาพยนตร์ต่างประเทศเข้ามาฉายในไทย.

(พระนคร : โรงพิมพ์รามินทร์, 2514), หน้า 19.

² Willbur Schramm Responsibility in Mass Communication.
(New York : Harper & Row, 1957), pp. 51-52.

2. เป็นแหล่งกลางสำหรับเสนอข้อโต้แย้งต่อปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม และช่วยให้ประชาชนมีมติร่วมกัน

3. ให้ความรู้และถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมไปให้กับสมาชิกใหม่
4. ให้ความนับถือแก่ประชาชน
5. ให้บริการทางธุรกิจและการโฆษณา

นอกจากนี้แชนนยังได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมด้วยว่า หน้าที่ทั้งห้าประการนี้ มีความสำคัญแตกต่างกันไปตามแต่ละสังคม สิ่งที่กำหนดความแตกต่างของหน้าที่เหล่านี้คือ

1. เสรีภาพ (Freedom)
2. สิทธิที่จะรู้ (Right to know)
3. สัจจะและความยุติธรรม (Truth and Fairness)
4. ศิลปะเพื่อประชาชน (Popular Art)¹

ข้อจำกัดเกี่ยวกับเสรีภาพ สิทธิที่จะรู้และสัจจะและความยุติธรรม มีความเกี่ยวข้องกับบทบาทของสื่อมวลชนในการเสนอข่าวสารความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนการให้ความรู้และการเป็นสื่อในการเสนอปัญหาและข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นในสังคม ส่วนข้อจำกัดเกี่ยวกับศิลปะเพื่อประชาชนเกี่ยวข้องกับบทบาทของการให้ความบันเทิง

เสรีภาพกับสิทธิที่จะรู้มีความสัมพันธ์กันอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการที่นักสื่อสารมวลชนทุกยุคทุกสมัยได้ทำการต่อสู้เรียกร้องเสรีภาพในการเสนอข่าวสารต่อผู้รับ ตามหลักการที่ว่าสื่อมวลชนมีเสรีภาพ ประชาชนก็มีสิทธิในอันที่จะรู้และสื่อมวลชนจะรองรับนิคมขอมที่จะเสนอสิ่งที่เหมาะสำหรับประชาชน โดยข่าวสารหรือเรื่องราวที่เสนอนั้นจะต้องเป็นความจริง และยุติธรรมแก่ทุกฝ่าย ความยุติธรรมในเนื้อหาจากการเสนอสาระทุกแง่มุมทั้งข้อสนับสนุนและข้อโต้แย้ง ส่วนในการเสนอศิลปะเพื่อประชาชนนั้นสื่อมวลชนต้องนำเสนอสิ่งที่ไม่เป็นพิษไม่เป็นภัยและเป็นสิ่งที่ให้ สนิมขอมที่สื่ออีกด้วย

¹Ibid., pp. 51-52.

นอกจากนี้ ยูฟ่า สุภากุล¹ ได้กล่าวไว้ว่า หน้าที่ของสื่อสารมวลชนไม่ว่าจะเป็นสังคมโลกก็ตาม จะต้องทำหน้าที่ดังนี้

1. การเสนอข่าวสาร (Information) แก่สมาชิกในสังคมใ้รู้ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโลก
2. การมีส่วนร่วมในสังคม (Social Participation) คือมุ่งใช้สื่อมวลชนเพื่อเน้นในการส่งเสริมบรรทัดฐานและค่านิยมในสังคมให้เป็นที่เข้าใจและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้
3. การอนุรักษ์และการนวัตกรรม (Preservation and innovation) คือรักษาหรืออนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม อีกทั้งเสนอความคิดใหม่ ๆ และค่านิยมเพื่อเป็นการเปลี่ยนแปลงสังคม
4. หน้าที่ทางวัฒนธรรม (Cultural functions) เช่น การเสริมสร้างรูปแบบใหม่และความสัมพันธ์ระหว่างอภักดิ์ของชาติกับวัฒนธรรมของมวลมนุษยโลก
5. ความบันเทิงและนันทนาการ
6. หน้าที่เกี่ยวกับรัฐบาล (Government) คือสนองช่องทางเพื่อให้มีการแพร่สะพัดของข่าวสารอย่างไม่หยุดยั้ง การเสนอแนะแนวทางความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมทั้งจากรัฐบาลสู่ประชาชน ประชาชนสู่รัฐบาลและระหว่างหน่วยงานบริการของรัฐบาล
7. การจัดการ (Management) ทั้งของการบริหารราชการ โรงงานอุตสาหกรรม รัฐวิสาหกิจ เพื่อต้องการให้มีการเสนอข่าวสารให้เป็นที่รับรู้กัน
8. การศึกษา (Education) โดยการเสนอความรู้และสร้างค่านิยม ช่วยให้เกิดการประยุกต์โดยตรงต่อความถนัดหรือทักษะ สื่อมวลชนช่วยให้เกิดการศึกษาตลอดชีวิต (life - long education)

¹ยูฟ่า สุภากุล. "หน้าที่ของกรสื่อสาร " วารสารมนุษยศาสตร์.

3. วัตถุประสงค์ของวิทยุกระจายเสียง

กิจการวิทยุกระจายเสียงในระยะเริ่มต้น ภายใต้การดำเนินงานของกรมโฆษณาการ (กรมประชาสัมพันธ์ในปัจจุบัน) มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้าใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
2. ส่งเสริมให้ประชาชนมีความสำนึก และมีความรับผิดชอบต่อประเทศชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
3. ส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจซึ่งกันและกัน
4. เป็นสื่อมวลชนที่ดีสำหรับการสื่อสารทั่วไป และข่าวจากรัฐบาลไปสู่ประชาชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีและถูกต้องโดยเร็วที่สุด
5. ให้ความรู้และความบันเทิงแก่ประชาชนโดยชอบด้วยวัฒนธรรม ชนบทธรรมเนียม ประเพณี และศีลธรรมอันดีงาม

จากวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้น ชี้ให้เห็นว่ากิจการวิทยุกระจายเสียงในระยะแรกนั้นเป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการกระจายข่าวสาร เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐบาลกับประชาชนและเพื่อประโยชน์ด้านการศึกษาเมืองอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อการเผยแพร่การปกครองแบบใหม่สำหรับคนไทย

ในปัจจุบันในการดำเนินงานด้านวิทยุกระจายเสียงจะต้องมีวัตถุประสงค์อันเดียวกันตามที่ระบุไว้ในระเบียบว่าด้วยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2518 ดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้าใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
2. ส่งเสริมนโยบายและประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สภาพปัจจุบันของสื่อมวลชน, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล, 2522), หน้า 34 - 36.

3. ส่งเสริมให้ประชาชนมีความสำนึกและความรับผิดชอบต่อประเทศชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
4. ส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามัคคีร่วมมือร่วมใจซึ่งกันและกัน
5. เชิญชวนให้ประชาชนตอบโต้และต่อต้านศัตรู ตลอดจนลัทธิที่เป็นภัยต่อประเทศชาติและมีความร่วมมือกับมิตรประเทศ
6. เป็นสื่อมวลชนที่สำคัญสำหรับการสื่อข่าวทั่วไป และข่าวจากรัฐบาลไปสู่ประชาชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจถูกต้องโดยรวดเร็ว
7. สนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินงานของส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจของทางสถานี
8. สนับสนุนเกี่ยวกับการศึกษาของชาติ
9. ส่งเสริมให้ประชาชนช่วยกันรักษาวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีและภาษาไทยให้ดำรงอยู่ด้วยดี
10. ให้ความรู้และความบันเทิงแก่ประชาชน โดยชอบด้วยวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีและศีลธรรมอันดีงาม
11. ร่วมมือกับนานาชาติที่เป็นมิตรกับประเทศไทยในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และรายการที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม เพื่อให้เกิดความเข้าใจต่อกัน¹

จะเห็นว่าวัตถุประสงค์ของวิทยุกระจายเสียงในปัจจุบันได้เพิ่มมากขึ้นกว่าครั้งเริ่มแรกหลายประการในส่วนที่เพิ่มขึ้นเป็นไปในลักษณะให้วิทยุทำหน้าที่ต่าง ๆ ให้กับสังคมมากขึ้น เช่น การให้การสนับสนุนเกี่ยวกับการศึกษาของชาติ ทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม อย่างไรก็ตามการดำเนินการตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ดังกล่าวในรายละเอียดหรือเนื้องานวัตถุประสงค์ดังกล่าวอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะได้

4. พัฒนาการของการบริการวิชาการแก่สังคม

แนวคิดเรื่องงานบริการวิชาการเกิดขึ้นในตอนปลายศตวรรษที่ 19 ซึ่งเป็นระยะที่เกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรมในประเทศอังกฤษ และขณะเดียวกันอุดมศึกษาในขณะนั้นเป็น

¹ เรื่องเดียวกัน , หน้าเดียวกัน

การศึกษาเพื่อคนส่วนน้อย (Elite Education) และเป็นการศึกษาเพื่อชนชั้นสูง ไม่มีใครได้เล่าเรียนในมหาวิทยาลัยมากนัก จึงเกิดมีความคิดที่จะเผยแพร่ความรู้ไปสู่คนภายนอกมหาวิทยาลัย การเผยแพร่แบบนี้ประเทศอังกฤษได้ดำเนินการเป็น 3 รูปแบบ คือ การเผยแพร่ความรู้ สมาคมการศึกษาของกรรมกร และการปาฐกถาในที่สาธารณะ¹

รูปแบบแรกคือการเผยแพร่ความรู้ (University Extension System) มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ (Cambridge University) ได้จัดชั้นเรียนให้กับกรรมกรขึ้นในปี ค.ศ. 1867 และในปี ค.ศ. 1885 มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ดก็ได้เริ่มงานนี้เช่นกัน และแนวความคิดนี้ได้แพร่หลายไปตามมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในประเทศที่เป็นอาณานิคมหรือเคยเป็นอาณานิคมของประเทศอังกฤษมาก่อน เช่น อเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย แอฟริกาใต้ และอินเดีย เป็นต้น

รูปแบบที่สองคือ สมาคมการศึกษาของกรรมกร (Workers' Educational Association) เป็นลักษณะการเผยแพร่ความรู้ให้กับกลุ่มกรรมกรอย่างแท้จริง เพราะในรูปแบบแรก ปรากฏว่า ผู้รับบริการส่วนใหญ่เป็นครูและเสมียนจากสำนักงานต่าง ๆ ดังนั้นกลุ่มของกรรมกรจึงได้รวมตัวเป็นสมาคมจัดกิจกรรมเพื่อการศึกษาของตนเอง โดยอาศัยพวกศาสตราจารย์ในมหาวิทยาลัยเป็นผู้ช่วยเหลือแนะแนวทางและเป็นวิทยากร

รูปแบบที่สามคือ การปาฐกถาในที่สาธารณะ (Public Lecture) นับเป็นความก้าวหน้าของมหาวิทยาลัยในประเทศอังกฤษที่ทำให้มหาวิทยาลัยเป็นสมบัติของชุมชน อาจารย์ของมหาวิทยาลัยมีอิสระในการเสนอขอค้นพบ ข้อคิดและความเห็นต่อสาธารณชน เนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วรรณคดี ศิลปะ การเมือง การเมืองระหว่างประเทศ ฯลฯ

002660

¹ Arthur P. Newton, The Universities and Educational System of the British Empire. (London : W. Collins Sons, 1938), p. 169.

ส่วนงานบริการชุมชนในสหรัฐอเมริกา นั้น ได้รับแนวคิดและอิทธิพลจาก ประเทศอังกฤษ และนำไปพัฒนาจนเป็นแบบแผนของตนเอง กล่าวคือ ในปี ค.ศ. 1891 มหาวิทยาลัยวิสคอนซิน (Wisconsin University) และมหาวิทยาลัยแห่งรัฐแคลิฟอร์เนีย (California State University) ได้จัดตั้งแผนกเผยแพร่ความรู้ (Extension Division) ขึ้น เพื่อทำหน้าที่เผยแพร่ความรู้หรือกระจายความรู้ออกไป กิจกรรมที่ทำกัน คือ การบรรยายให้คนภายนอกฟัง การเปิดวิชาให้คนภายนอกเรียนได้ และการเรียนเพื่อรับ ประกาศนียบัตร ในที่สุดก็เกิดมีปัญหาเพราะความรู้หลายอย่างไม่ตรง และไม่เป็นที่ต้องการของสังคม ดังนั้น ระหว่างปี ค.ศ. 1906-1907 มหาวิทยาลัยวิสคอนซิน จึงได้ปรับปรุง ความคิดและแนวทางใหม่ โดยให้หน่วยงานของรัฐบาล องค์การของบริษัทเอกชน องค์การ อุตสาหกรรมธุรกิจ มีส่วนร่วมในการจัดเนื้อหา และกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของ ชุมชนมากขึ้น กิจกรรมส่วนใหญ่ครอบคลุมทั้งแก่การ จัดอบรมสั้น ๆ การประชุมสัมมนา การเปิด ห้องสมุดให้บริการ การให้คำปรึกษา เนื้อหาเป็นความรู้ทั่วไป และความรู้เฉพาะเรื่อง แต่ ไม่เน้นด้านใดด้านหนึ่งเป็นพิเศษ

ขณะเดียวกันได้เผยแพร่ความรู้ทางคานเกษตรและวิศวกรรมเกษตรให้แก่ ประชากรที่เป็นชาวนาหรือผู้นำชาวนาได้รับการศึกษา ทั้งนี้มหาวิทยาลัยของทุก ๆ รัฐให้ ความรู้ ทำการวิจัยศึกษาและเสนอแนวทางแก้ปัญหา ทำให้กิจการคานเกษตรของสหรัฐอเมริกา ก้าวหน้าไปอย่างมาก จากการกลักรวมธรรมดากลายเป็นกลักรวมแบบอุตสาหกรรม และรูป ของการให้บริการได้เปลี่ยนไปในทางสนองตอบระบบอุตสาหกรรมมากขึ้น ในรูปแบบของ อุตสาหกรรมนี้เองที่แนวความคิดเกี่ยวกับการศึกษาต่อเนื่องปรากฏชัดเจน นักเรียนและผู้ใหญ่ ที่ทำงานตอนกลางวันได้เรียกร้องที่จะได้ความรู้ใหม่ ๆ มาปรับปรุงฐานะของตนเอง คนที่ ทำงานแต่ไม่มีโอกาสในการศึกษาระดับอุดมศึกษาต้องการให้มีโอกาสเรียน สถาบันธุรกิจ อุตสาหกรรมรวมทั้งองค์การของรัฐบาล ต้องการให้มหาวิทยาลัยจัดการศึกษาซ่อมเสริมให้กับ คนงาน เพื่อให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี วิทยาลัยภาคค่ำ (Evening Colleges) จึงเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง ส่วนการศึกษาทั่วไป (General Studies) เริ่มขึ้นเกือบทุกสถาบันและหลักสูตรระยะสั้น (Short Courses) ก็ได้เกิดขึ้นในโรงเรียน

วิชาขั้นสูงต่าง ๆ เช่น แพทย์ วิศวกรรมศาสตร์ การศึกษา กฎหมาย เศรษฐศาสตร์
 พาณิชยศาสตร์ เป็นต้น ดังนั้น การศึกษาต่อเนื่องสำหรับศิษย์เก่า (Continuing
 Education) หรือศูนย์การศึกษาต่อเนื่อง (Center for Continuing Education)
 หรือแผนกเผยแพร่ความรู้ (Extension Division) เกือบเป็นของจำเป็นสำหรับ
 มหาวิทยาลัยในประเทศสหรัฐอเมริกา เนื้อหาวิชาจึงมีอย่างกว้างขวางครอบคลุมตั้งแต่ความรู้
 ทั่วไป ความรู้เฉพาะด้าน ความรู้เพื่อเอาปริญญารวม ทั้งกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีหลักการว่า
 สถาบันการศึกษาจะต้องตอบสนองความต้องการของคนทุกประเภทและบุคคลที่สนใจ¹

การบริการชุมชนของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย

ในอดีตนั้นมหาวิทยาลัยไม่ได้ให้ความสนใจแก่งานบริการชุมชนแต่อย่างใด และ
 ขณะเดียวกันชุมชนเองไม่ได้แสดงความต้องการงานบริการจากมหาวิทยาลัยเช่นกัน บทบาท
 ของมหาวิทยาลัยจึงเป็นเพียงผลิตบัณฑิตเท่านั้น จนกระทั่งในระหว่างปี พ.ศ. 2495-2496
 งานบริการชุมชนเริ่มเกิดขึ้นที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นแห่งแรก โดยได้เสนอแผน
 ปรับปรุงมหาวิทยาลัยเพื่องานบริการชุมชน มุ่งเน้นเฉพาะการเผยแพร่ความรู้ทางการเกษตร
 เป็นหลักสำคัญ ควบคู่การเผยแพร่ความรู้ทางวิทย์ เอกสาร และการให้การศึกษาระยะสั้น
 จากสถิติในปี พ.ศ. 2513 ปรากฏว่า มีผู้ผ่านการอบรมวิชาชีพภาคฤดูร้อน ซึ่งเริ่มมาตั้งแต่ปี
 พ.ศ. 2496 ไปแล้วไม่ต่ำกว่า 5 พันคน ควบคู่กันจึงได้มีการจัดตั้ง "สำนักส่งเสริมและ
 ฝึกอบรม"² ขึ้น

¹Malcolm S. Knowles, Higher Adult Education in the United States. (Washington D.C. : American Council on Education, 1969), p. 10.

²ไพฑูริย์ สีนลารักษ์, "งานบริการชุมชน : บทบาทที่สามของมหาวิทยาลัย," (เอกสารการสัมมนาชุดที่ 3 โครงการจัดตั้งศูนย์การศึกษาต่อเนื่องจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) [ม.ป.ท., ม.ป.ป.] , หน้า 8.

ส่วนมหาวิทยาลัยอื่น ๆ เช่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ดำเนินการเผยแพร่ความรู้ทางด้านการปกครอง และพิมพ์ผลงานวิจัยออกเผยแพร่อย่างกว้างขวาง รวมทั้งเปิดห้องสมุดให้บุคคลภายนอกมีโอกาสใช้และพิมพ์วารสารออกเผยแพร่ หลังจากแยกสถาบันอิสระ ก็คือ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์แล้ว สถาบันดังกล่าวได้ตั้งสำนักฝึกอบรมขึ้นในปี พ.ศ. 2510 เพื่อทำหน้าที่ในการให้บริการชุมชนอย่างจริงจัง สำหรับมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่มีอยู่ก็ได้ให้บริการเฉพาะเรื่อง เฉพาะบุคคล และเป็นครั้งคราว เช่น งานอบรมครู นักบัญชี นักกฎหมาย หรือการบรรยายและประชุมทางวิชาการ

งานบริการชุมชนเกือบทุกมหาวิทยาลัยเท่าที่เกิดขึ้นในระยะแรก ๆ เป็นระยะที่เกิดขึ้นจากความจำเป็นของแต่ละสมัย และดำเนินกันไปอย่างไม่มีระบบ ไม่มีแบบแผนที่แน่นอน ไม่ประสานงานกัน รวมทั้งไม่ได้มีการศึกษากันอย่างเป็นเรื่องเป็นราวอีกด้วย¹ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2501-2504 ได้มีการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นครั้งแรก ระยะนั้นเองที่บทบาทของสถาบันอุดมศึกษามีส่วนสัมพันธ์กับสังคมมากขึ้น และสูงขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งถึงปัจจุบัน

จนกระทั่ง พ.ศ. 2517 ได้มีการวิเคราะห์และพิจารณางานของมหาวิทยาลัยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริการชุมชน ที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก ในเรื่อง "ภารกิจของมหาวิทยาลัยที่สังคมไทยมุ่งหวัง" อันได้แก่ ด้านการเรียนการสอน ด้านการวิจัย ด้านการบริการชุมชน และด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริการชุมชนนั้น ได้มีการแยกพิจารณาในรายละเอียดของความจำเป็นของขอบข่าย และแนวทางในการปรับปรุงงานด้านบริการชุมชน²

¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 9.

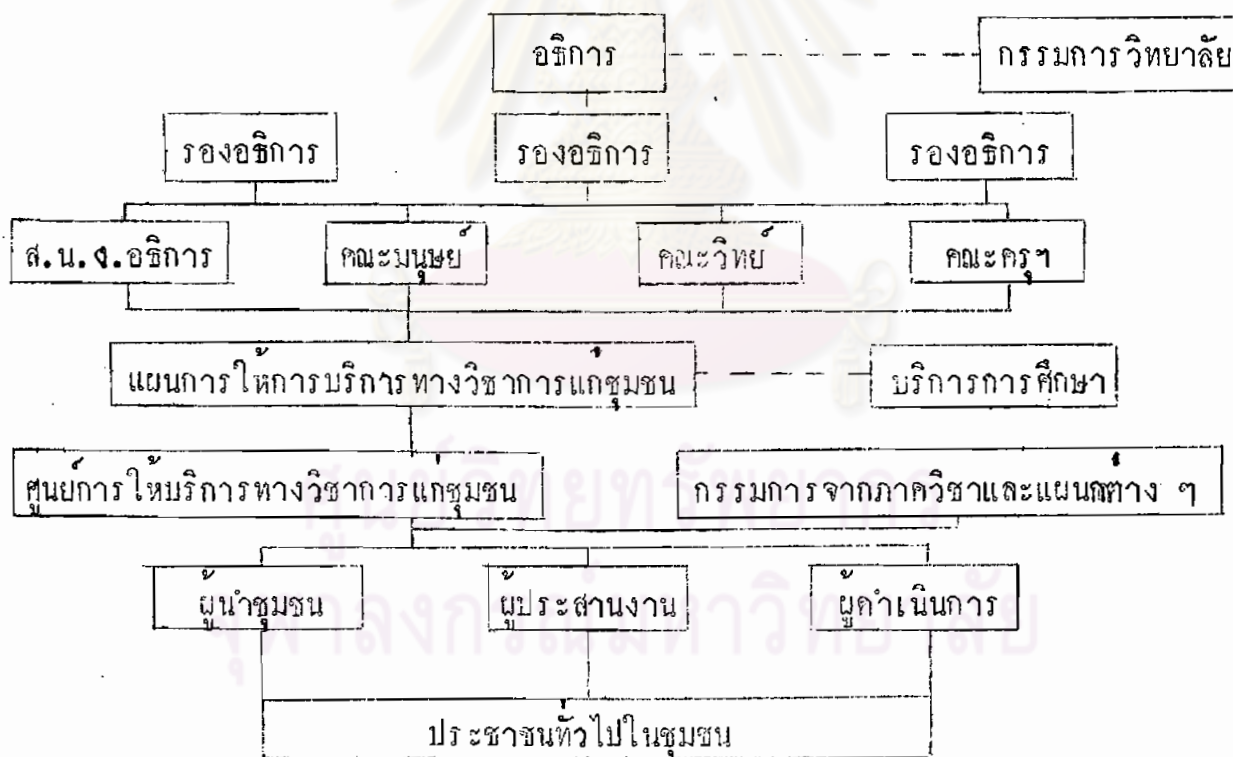
² โครงการพัฒนามหาวิทยาลัย, "รายงานการสัมมนาเรื่องภารกิจของมหาวิทยาลัยที่สังคมไทยมุ่งหวัง," (อัครสำเนา), หน้า 10-11.

เกี่ยวกับงานด้านบริการชุมชน ไพฑูริย์ สีนลาร์คน์ ได้ให้แนวความคิดว่า การเผยแพร่ความรู้ เป็นการให้ความรู้แก่คนภายนอกมหาวิทยาลัยด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ การบรรยายอภิปรายต่าง ๆ การจัดพิมพ์หนังสือเผยแพร่ เป็นต้น¹

5. รูปแบบการให้บริการทางวิชาการแก่สังคมของวิทยาลัยครูเทพสตรี

จากสรุปผลการประชุมกลุ่มวิทยาลัยครูภาคกลาง ปีการศึกษา 2521² ได้กำหนดรูปแบบการให้บริการทางวิชาการแก่สังคมของวิทยาลัยครู พร้อมทั้งวิธีดำเนินงาน ตลอดจนโครงการที่ควรจัดให้มีขึ้น ดังต่อไปนี้

ก. รูปแบบการให้บริการทางวิชาการแก่สังคมของวิทยาลัยครูดังแผนภาพต่อไปนี้

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 10.

² ศุภพันธ์ ยันต์ทอง. สรุปผลการประชุมกลุ่มวิทยาลัยครูภาคกลาง ปีการศึกษา 2521. (ฉบับที่ : วิทยาลัยครูเทพสตรี, 2521), หน้า 28-48.

ข. วิธีการดำเนินงาน กำหนดไว้ดังนี้

1. จัดตั้งศูนย์ให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชนขึ้นในวิทยาลัย
2. จัดโปรแกรมต่าง ๆ ภายในวิทยาลัยเพื่อทดลองและประเมินผล
3. ประชาสัมพันธ์โปรแกรมต่าง ๆ ทางสื่อมวลชนและเอกสารประชาสัมพันธ์

ของวิทยาลัย เช่น วารสาร และแผ่นโฆษณา

4. ให้แผนกบริการการศึกษาเป็นแกนกลาง การดำเนินงาน
5. ประชุมกลุ่มผู้นำชาวบ้านเพื่อปรับปรุงโปรแกรมต่าง ๆ
6. ขยายแนวความคิดให้นักศึกษาฝึกสอนนำไปใช้ในเขตการฝึกสอน
7. พิจารณาจัดตั้งศูนย์บริการทางวิชาการในท้องถิ่นโดยอาศัยหน่วยอบรมประชาชน

ของกระทรวงมหาดไทย ที่จัดไว้ตามวัดต่าง ๆ ในเขตชุมชน

8. หาแหล่งความรู้จากหน่วยราชการต่าง ๆ และเป็นสื่อในการกระจายความรู้

ค. โครงการบริการทางวิชาการแก่สังคมของวิทยาลัยควรจัดให้มีขึ้น เช่น

1. โครงการจัดกิจกรรมพลศึกษาให้กับเยาวชน
2. โครงการจัดสอนดนตรีพื้นฐานแก่เยาวชนโดยใช้เครื่องดนตรีของท้องถิ่น
3. โครงการสอนและประกวดผลงานทางศิลปะของเยาวชน
4. โครงการจัดแสดงการเล่นพื้นเมือง
5. โครงการอบรมแก้ไขความประพฤติของเยาวชน
6. โครงการอบรมเกี่ยวกับพัฒนาการของครอบครัว
7. โครงการอบรมการเลี้ยงเด็กแก่แม่บ้าน
8. โครงการอบรมการทำอาหารที่ถูกต้องโภชนาการแก่แม่บ้าน
9. โครงการให้ความรู้ด้านการเกษตรแก่ประชาชน
10. โครงการอบรมการปลูกพืชสมุนไพรบริเวณบ้าน
11. โครงการอบรมการปลูกและทำน่านมถั่วเหลือง
12. โครงการทดลองเลี้ยงปลาในบริเวณที่อยู่อาศัย
13. โครงการเผยแพร่เอกสารเกี่ยวกับความรู้ด้านการครองชีพ

14. โครงการให้ความรู้ด้านเศรษฐศาสตร์แก่ประชาชน
15. โครงการแนะนำการเข้ากลุ่มสหกรณ์ในท้องถิ่น
16. โครงการให้ความรู้ด้านกฎหมายแก่ประชาชน
17. โครงการร่วมมือจัดรายการวิทยุกระจายเสียงกับสถานีวิทยุประจำท้องถิ่น
18. โครงการห้องสมุดเคลื่อนที่
19. โครงการแนะนำทำวัสดุอุปกรณ์

6. รายงานการวิจัยภายในประเทศ

ในปีการศึกษา 2510 ถวัลย์ กิตติสุวรรณ¹ ได้ทำการวิจัยเรื่องงานประชาสัมพันธ์ บทศึกษาเฉพาะกรณีการปฏิบัติงานวิทยุกระจายเสียง ของกองประชาสัมพันธ์เขตขอนแก่น สรุปผลได้ว่า ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 72 ฟังรายการวิทยุทุกวัน และนิยมฟังเวลาเที่ยงและเวลาค่ำ ส่วนก่อนเช้ามีคและก่อนก็มีคนฟังน้อย รายการที่มีผู้ต้องการฟังมากที่สุด คือ ข่าวในประเทศ ส่วนชาวต่างประเทศนั้นต้องการฟังเท่ากับชาวพม่ากรณีอากาศรายการสารคดี หรือความรู้ได้รับความสนใจเท่ากับข่าวการเมืองและการส่งเสริมอาชีพ ประชาชนชอบฟังรายการที่ใช้ภาษาไทยกลางและภาษาถิ่นมีความแตกต่างกันตามลักษณะอาชีพ และฐานะของแต่ละกลุ่มดังนี้

1. กสิกรนิยมฟังรายการที่ใช้ภาษาถิ่นร้อยละ 51 ภาษาไทยกลางร้อยละ 21 นอกนั้นนิยมฟังภาษาอื่น ๆ
2. ครูนิยมฟังภาษาไทยกลางร้อยละ 73 ภาษาถิ่นร้อยละ 6 นอกนั้นนิยมฟังภาษาอื่น ๆ
3. นักเรียนนิยมฟังภาษาไทยกลางร้อยละ 88 ภาษาถิ่นร้อยละ 4 นอกนั้นนิยมฟังภาษาอื่น ๆ

¹ถวัลย์ กิตติสุวรรณ. "งานประชาสัมพันธ์ บทศึกษาเฉพาะกรณีการปฏิบัติงานวิทยุกระจายเสียงของกองประชาสัมพันธ์เขตขอนแก่น." (วิทยานิพนธ์สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2510).

4. พระสงฆ์นิยมฟังภาษาไทยกลางร้อยละ 45 ภาษาถิ่นร้อยละ 24 ที่เหลือเป็นภาษาอื่น
5. พ่อค่านิยมฟังภาษาไทยกลางร้อยละ 45 ภาษาถิ่นร้อยละ 39 นอกนั้นเป็นภาษาอื่น
6. กำนันผู้ใหญ่บานนิยมฟังภาษาไทยกลางร้อยละ 30 ภาษาถิ่นร้อยละ 38 นอกนั้นเป็นภาษาอื่น

บุคคลแต่ละกลุ่มอาชีพนิยมฟังรายการแตกต่างกัน กล่าวคือ กสิกรนิยมฟังรายการหมอลำและหมอลำเรื่องมากที่สุด รายการที่กสิกรนิยมฟังน้อยที่สุดได้แก่ ลิเก ครูชอบฟังข่าวในประเทศมากที่สุด รองลงไปได้แก่ ชาวต่างประเทศและชาวในท้องถิ่น ส่วนนักเรียนชอบฟังดนตรีสากลมากที่สุด และนิยมฟังข่าวในประเทศและข่าวต่างประเทศรองลงมา

สำนักงานสถิติแห่งชาติ¹ ได้ทำการสำรวจวิทยุและโทรทัศน์ทั่วราชอาณาจักรเมื่อ พ.ศ. 2511-2512 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับจำนวนครัวเรือนที่มีเครื่องรับวิทยุ และจำนวนเครื่องรับวิทยุแยกตามอาชีพหลักของครัวเรือนในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาลเป็นรายจังหวัด สรุปผลการสำรวจมีดังนี้

1. ประชาชนที่มีเครื่องรับวิทยุประมาณร้อยละ 90 ขึ้นไป ฟังวิทยุกระจายเสียงทุกวันหรือเกือบทุกวัน (4-6 วัน) ในสัปดาห์
2. ช่วงเวลาที่รับฟังวิทยุมากที่สุดในเวลากลางวันได้แก่ 7.00-7.59 น. และในเวลากลางคืนได้แก่เวลา 20.00-20.59 น. ยกเว้นประชาชนในภาคกลางที่อยู่นอกเขตเทศบาลซึ่งฟังวิทยุมากที่สุดในเวลา 9.00-10.59 น.
3. รายการวิทยุกระจายเสียงที่ประชาชนในเขตเทศบาลประมาณร้อยละ 50 ขึ้นไป ชอบหรือสนใจมากเรียงตามลำดับดังนี้ เพลงหรือดนตรีไทยสากล ชาวจากทางราชการ

¹สำนักงานสถิติแห่งชาติ. รายงานผลการสำรวจวิทยุและโทรทัศน์ทั่วราชอาณาจักร พ.ศ. 2511-2512. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2512), หน้า 13.

หรือชาวท้องถิ่น ชาวต่างประเทศ ละครวิทยุ และเพลงลูกทุ่ง สำหรับประชาชนนอกเขต
เทศบาลมีดังนี้ เพลงลูกทุ่ง ชาวจากทางราชการหรือชาวท้องถิ่น ละครวิทยุ ชาวต่างประเทศ
รายการเกษตร รายการศาสนา เพลงหรือดนตรีสากล

4. วิทยุกระจายเสียงที่ประชาชนฟังมากที่สุด ส่วนใหญ่ฟังจากสถานีที่ฟังได้ชัดเจน
และมีกำลังส่งมากกว่า 10 กิโลวัตต์ขึ้นไป

ในปี พ.ศ.2512 สันหัด ภีบาลสุข¹ ได้ทำการวิจัยเรื่องทัศนคติและความคิดเห็น
ในการใช้สื่อมวลชนเพื่อการศึกษาของนักเรียนฝึกหัดครูประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา ในสถาน
ศึกษาฝึกหัดครูจังหวัดพระนครและธนบุรี ปีการศึกษา 2511 วิเคราะห์เกี่ยวกับการรับฟังวิทยุ
การรับชมโทรทัศน์ การชมภาพยนตร์ การอ่านนิยายสารและหนังสือพิมพ์รายวันของนักเรียน
ฝึกหัดครู ผลการวิเคราะห์เฉพาะที่เกี่ยวกับการรับฟังวิทยุ สรุปได้ดังนี้

นักศึกษา ร้อยละ 97.05	ใช้วิทยุเป็นแหล่งความรู้ในการศึกษา
ร้อยละ 62.95	มีเครื่องรับวิทยุเป็นของตนเอง
ร้อยละ 52.05	ฟังวิทยุจากเครื่องรับที่บ้าน
ร้อยละ 77.27	ฟังวิทยุทุกวันและใช้เวลาในการฟังตั้งแต่ 1.30 ถึง

2.30 ชั่วโมง

นักศึกษาฝึกหัดครูมีทัศนคติต่อรายการวิทยุเพื่อการศึกษาดังต่อไปนี้

รายการที่มีความสำคัญในด้านการศึกษาระดับแรก ได้แก่ ข่าวประจำวัน และ
สรุปข่าวในรอบสัปดาห์ รองลงมาเป็นบทความและสารคดี ส่วนรายการที่ให้ประโยชน์น้อยใน
ทางการศึกษาคือ ละครวิทยุ สรุปแล้วรายการวิทยุ ให้ประโยชน์ทางด้านการศึกษาในระดับ
ปานกลาง

¹ สันหัด ภีบาลสุข. "ทัศนคติและความคิดเห็นในการใช้สื่อมวลชนเพื่อการศึกษา
ของนักเรียนฝึกหัดครูประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา ในสถานฝึกหัดครู จังหวัดพระนครและธนบุรี
ปีการศึกษา 2511." (ปริญญานิพนธ์ ศึกษ.ม. วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร, 2512),
หน้า 130-133.

ในปีต่อมา ไพพร เล็กอุทัย¹ ได้ทำการวิจัยเรื่องการสำรวจรายการการศึกษาทางวิทยุกระจายเสียงในจังหวัดพระนคร ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบปริมาณรายการศึกษากับรายการทั่วไป และเพื่อทราบความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อรายการของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ททท.ภาคปกติ วิทยุศึกษา และ 1 ปณ. ผลการวิจัยพบว่าสถานีวิทยุศึกษาจัดรายการการศึกษาดีกว่ารายการทั่วไป ส่วนสถานีอื่น ๆ จัดรายการการศึกษาน้อยกว่ารายการทั่วไป การฟังวิทยุกระจายเสียงของครู ปรากฏว่าครูฟังวิทยุกระจายเสียงทุกวันในช่วง 5.00-7.00 น. และชอบฟังข่าวมากที่สุด นอกจากนี้ครูมีความเห็นว่ารายการข่าวสารคดีให้ความรู้ได้มากพอสมควรและควรเพิ่มรายการการศึกษาให้มากขึ้น ส่วนนักเรียนนั้นฟังวิทยุกระจายเสียงในช่วง 17.00-21.00 น. ในวันจันทร์ถึงศุกร์ นักเรียนสนใจรายการข่าวและสารคดีปานกลาง และมีความคิดเห็นว่ารายการข่าวและสารคดีใหม่ประโยชน์มากพอสมควร

ในปี พ.ศ.2514 ยูซิส² (USIS) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับนิสัยการรับฟังวิทยุของประชากรไทย 18 จังหวัด ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ประชากรร้อยละ 63 รับฟังรายการวิทยุทุกวัน โดยแบ่งเป็นภาคต่าง ๆ คือ

พระนคร ธนบุรี	62 %
ภาคเหนือ	53 %
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	66 %
ภาคกลาง	66 %
ภาคใต้	71 %

¹ไพพร เล็กอุทัย. "การสำรวจรายการการศึกษาทางวิทยุกระจายเสียงในจังหวัดพระนคร." (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513) หน้า 47-48.

²USIS. "Radio Listening Habits," General Population Multi - Media Habits Servey. (Bangkok : USIS, 1971), p. 276.

2. สถาบันวิทยุที่ประชาชนนิยมฟังมากที่สุดและรองลงมาคือ
สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย	ชาย 39 % หญิง 29 %
ททท. (ภาคละครและเพลง)	ชาย 13 % หญิง 17 %
วพท. 705	ชาย 7 % หญิง 18 %
01 คอนเมือง	ชาย 10 % หญิง 8 %
3. รายการข่าวต่าง ๆ ที่ประชาชนนิยมฟัง
ข่าวในประเทศ/ท้องถิ่น/ทางราชการ	ชาย 63 % หญิง 57 %
ข่าวต่างประเทศ/รอบโลก/วอชิงตัน	ชาย 21 % หญิง 14 %
ข่าวกีฬา	ชาย 13 % หญิง 2 %
ข่าวดังคมและธุรกิจ	ชาย 1 % หญิง 1 %
4. เวลาที่รับฟังรายการวิทยุ
6.00 - 8.00 น.	40 %
8.00 - 11.00 น.	23 %
11.00 - 13.00 น.	23 %
13.00 - 16.00 น.	18 %
16.00 - 19.00 น.	26 %
19.00 - 21.00 น.	30 %
21.00 - 23.00 น.	14 %
23.00 - 24.00 น.	6 %

ในปีเดียวกันนี้ โสภภาพรณ นามวงศ์¹ ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการใช้หนังสือ

¹โสภภาพรณ นามวงศ์. "การใช้หนังสือพิมพ์รายวันเป็นอุปกรณ์การสอนของครู
สังกัดศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา." (วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513).

พิมพ์รายวันเป็นอุปกรณ์การสอนของครูสังคมนศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดพระนคร
 ชนบุรี ได้ข้อสรุปว่า ในการใช้วิทยุสอนนักเรียนคนตาบอด ช่วยเพิ่มความรู้ความเข้าใจ
 ที่ศนคติ และทักษะ แก่นักเรียนคนตาบอดอย่างเห็นได้ชัด ผู้วิจัยได้ให้ข้อ เสนอแนะเกี่ยวกับ
 วิทยุกระจายเสียงว่าควรปรับปรุงรายการวิทยุให้เหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่ออาชีพของ
 ประชาชนแต่ละท้องถิ่น ในสถานการศึกษาทั่วไปควรเพิ่มสารคดี ความรู้ทั่วไปให้มากขึ้น ราย
 การที่ประชาชนไม่นิยมฟัง เช่น รายการเพลงสากลและพยากรณ์ชีวิตควรให้ลดน้อยลง
 นอกจากนี้ควรปรับปรุงการประสานงานการใช้และเทคนิคการเผยแพร่ให้มีประสิทธิภาพและ
 ประสิทธิภาพสูงกว่านี้

ในปี พ.ศ. 2515 อองุ่น พระเคโซ¹ ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการใช้ทัศนวัสดุ
 ประกอบรายการทางวิทยุโรงเรียน ได้ข้อสรุปดังนี้

1. รายการทางวิทยุกระจายเสียงที่มุ่งเพื่อประโยชน์ด้านการศึกษาเรียนการสอน
 โดยเฉพาะรายการ "วิทยุโรงเรียน" อยู่ภายใต้การควบคุมและดำเนินการโดยกระทรวง
 ศึกษาธิการ เริ่มโครงการ เมื่อปี พ.ศ. 2506
2. วิชาที่สอนแบ่งออกเป็น 3 วิชา คือวิชาสังคมศึกษา วิชาชีววิทยา และ
 วิชาภาษาอังกฤษ
3. ปัญหาที่ประสบคือ ไม่สามารถติดต่อกับครูที่ใช้วิทยุการสอนในท้องถิ่นที่ห่างไกล
 ได้ และยังมีปัญหาทางวิชาการและเทคนิค
4. ครูที่ได้รับการอบรมเรื่องการใช้วิทยุโรงเรียนส่วนใหญ่ นำความรู้ไปใช้ไม่
 ถูกต้อง
5. ในการสอนโดยใช้วิทยุโรงเรียนสอนเพียงอย่างเดียวเปรียบเทียบกับ การสอน
 โดยใช้อุปกรณ์ประกอบวิทยุโรงเรียน พบว่าการสอนโดยใช้วิทยุสอนเพียงอย่างเดียวมีสัมฤทธิ์ผล
 ทำว่าการสอนโดยใช้อุปกรณ์ประกอบวิทยุโรงเรียนเล็กน้อย

¹ อองุ่น พระเคโซ. "การใช้ทัศนวัสดุประกอบรายการทางวิทยุโรงเรียน,"
 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2514).

จุราทิพย์ บุญยธรรมณี¹ ได้ทำการวิจัยเรื่องประชาคมติในเขตกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาประชาชนศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา โดยมีความมุ่งหมายที่จะศึกษาความสนใจของผู้ฟังในเขตกรุงเทพมหานคร ในการรับฟังการกระจายเสียงของสถานีวิทยุศึกษา โดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง อาชีพครู ข้าราชการ ข้าราชการบำนาญ พนักงานธนาคารและนักศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ความสนใจในการฟังวิทยุของกลุ่มผู้ฟังส่วนใหญ่มีความสนใจในการรับฟังรายการของสถานีวิทยุศึกษาพอสมควร โดยมากผู้ฟังยังเฝ้ารอรายการที่น่าสนใจ รายการทางสถานีวิทยุศึกษาที่เป็นที่สนใจได้แก่ สารคดีและบทความเกี่ยวกับเหตุการณ์สำคัญและข่าว รูปแบบของการเสนอรายการ ผู้ฟังสนใจการนำเสนอรายการสารคดีในรูปของการสัมภาษณ์หรือสนทนา การนำเสนอรายการสำหรับเด็กในรูปการเล่นิทานประกอบเพลง การสอนภาษาต่างประเทศในรูปการสนทนา ส่วนรายการเพลงกลุ่มผู้ฟังชอบให้มีเพลงอย่างเกี่ยวคลอรายการ กลุ่มผู้ฟังใช้เวลาตั้งแต่ 30 ถึง 60 นาทีขึ้นไป ในการรับฟังวิทยุครั้งหนึ่ง และฟังตั้งแต่วันจันทร์ถึงเสาร์ในช่วงเวลา 05.00 น. จนถึง 07.00 น. ในภาคเช้าและภาคกลางคืนจะฟังตั้งแต่ 19.00 น. จนกระทั่งถึง 23.00 น. รายการที่กลุ่มผู้สนใจฟังทุกวันได้แก่ข่าว รายการที่ไม่มีคือยังมีผู้รับฟังคือ พระธรรมเทศนาและละคร กลุ่มผู้ฟังต้องการให้เพิ่มรายการสารคดี บทความเกี่ยวกับเหตุการณ์สำคัญ วิเคราะห์ข่าวในประเทศ และการถ่ายทอดเสียงเหตุการณ์สำคัญ สาเหตุที่กลุ่มผู้ฟังไม่สนใจรับฟังรายการกระจายเสียงเพื่อการศึกษาประชาชน เพราะส่วนมากกลุ่มผู้ฟังใคร่ช่วงเวลานั้นไปทำงานอื่น หรือรับฟังรายการกระจายเสียงของสถานีอื่น

ในปี พ.ศ. 2517 สุรชาติ ทินานนท์² ได้ทำการวิจัยเรื่องความต้องการของ

¹ จุราทิพย์ บุญยธรรมณี. "ประชาคมติในเขตกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาประชาชนศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา." (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516).

² สุรชาติ ทินานนท์. "ความต้องการของชาวประมงทะเลเกี่ยวกับรายการวิทยุเพื่อการศึกษา," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519). หน้า ๖-๗.

ชาวประมงทะเลเกี่ยวกับรายการวิทยุเพื่อการศึกษา ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความต้องการของชาวประมงในด้านความสนใจ ความพร้อมในการฟังรายการวิทยุเพื่อการศึกษา โดยใช้แบบสอบถามกับชาวประมงทะเลในจังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า ชาวประมงทะเลส่วนใหญ่ เห็นความสำคัญของรายการการศึกษาทางวิทยุกระจายเสียง ชาวประมงทะเลมีความสนใจและต้องการรายการการศึกษาสำหรับประมงทะเลมาก โดยเฉพาะรายการประเภทข่าวสารและความรู้ นั้น ชาวประมงทะเลมีความสนใจมากในเรื่องที่เกี่ยวกับการประมง ต้องการให้รายการข่าวเป็นการอ่านข่าวประกอบเสียงที่บันทึกจากเหตุการณ์ และต้องการให้มีการเสนอรายการหลายรูปแบบตามความเหมาะสม สำหรับรายการบันเทิงนั้น ชาวประมงทะเลสนใจรายการ เพลงลูกทุ่งมากกว่าอย่างอื่น ๆ ชาวประมงทุกครัวเรือนมีเครื่องรับวิทยุส่วนมากจะรับฟังพร้อมกันกับสมาชิกในครัวเรือนที่บ้านตนเอง ในเวลา 6.00-21.00 น. ในการรับฟังแต่ละครั้ง จะมีเวลาฟังได้นานติดต่อกันประมาณ 1 ชั่วโมง และมักจะเปลี่ยนคลื่นวิทยุบ่อย ๆ นอกจากนี้พบว่า อุปสรรคสำคัญในการรับฟังคือ การใช้เวลานั้นไปทำงานหรือทำกิจกรรมอื่น ๆ

นิคม ศรีบุญเคราะห์¹ ได้ทำการวิจัยเรื่องความต้องการรายการวิทยุกระจายเสียง สำหรับการศึกษาของประชาชนในภาคเหนือ ผลการวิจัยปรากฏว่า ประชาชนรับฟังรายการวิทยุกระจายเสียงมากทั้งวัน โดยเฉพาะในตอนเช้าและเป็น การเลือกรายการนั้น ไม่ได้เจาะจงเลือกรายการใดรายการหนึ่งโดยตรง เพียงแต่หมุนคลื่นหาสถานีไปเรื่อย ๆ นอกจากนี้จะเป็นรายการรับฟังติดต่อกันมา ในบรรดารางายการทุกประเภทนั้น ประชาชนชอบฟังข่าวในประเทศมากที่สุด รองลงมาเป็นความรู้และสารคดีอื่น ๆ ส่วนรายการบันเทิงนั้น รายการเพลงลูกทุ่งเป็นรายการที่ได้รับความนิยมสูงสุด รองลงมาเป็นเพลงไทยสากล สำหรับรายการสารคดีนั้น รายการทางกรมเมืองได้รับความนิยมมาก รองลงมาเป็นรายการ

¹นิคม ศรีบุญเคราะห์. "ความต้องการรายการวิทยุกระจายเสียงสำหรับการศึกษาของประชาชนในภาคเหนือ," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518). หน้า ๖-๗.

เกี่ยวกับสุขภาพ และรายการเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าการรับฟังวิทยุ นั้นได้รับความรู้ ความบันเทิง ทำให้เป็นคนทันต่อเหตุการณ์บ้านเมือง ทั้งได้รับคติธรรม และชอกิตต่าง ๆ นอกจากนี้ประชาชนส่วนใหญ่ ต้องการรายการวิทยุกระจายเสียงที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการกสิกรรมและเลี้ยงสัตว์ รายการข่าวท้องถิ่นก็อยู่ในความสนใจด้วยเหมือนกัน รายการเหล่านี้ควรจะมีการเพิ่มปริมาณให้มากขึ้นด้วย ปัญหาในเรื่องการรับฟังวิทยุกระจายเสียงของประชาชนก็ มีคลื่นรบกวนมาก และรายการที่น่าสนใจไม่ตรงกับเวลาว่างจึงไม่สามารถรับฟังได้ สำหรับการเปรียบเทียบความต้องการของประชาชนกับรายการที่สถานีวิทยุ ออกอากาศนั้นปรากฏว่ามีความสัมพันธ์กันปานกลาง

ในปีเดียวกัน ปรีชา วิหคโต¹ ได้ทำการวิจัยเรื่องความต้องการรายการวิทยุกระจายเสียงสำหรับการศึกษาของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยปรากฏว่า

1. สถานีวิทยุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ออกอากาศรายการสำคัญตามลำดับความมากน้อยดังนี้ รายการบันเทิงร้อยละ 51.87 รายการข่าวร้อยละ 26.10 และรายการความรู้หรือสารคดีมีเพียงร้อยละ 22.03
2. ความต้องการฟังรายการที่สนใจของประชาชนคิดเห็นค่าเฉลี่ยได้แตกต่างกัน คือ รายการบันเทิงมีค่าเฉลี่ย 3.96 รายการข่าวมีค่าเฉลี่ย 3.09 และรายการความรู้มีค่าเฉลี่ย 2.99
3. ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างค่าเฉลี่ยของรายการวิทยุกระจายเสียงที่สถานีวิทยุกระจายเสียงออกอากาศกับค่าเฉลี่ยปริมาณความต้องการรายการวิทยุกระจายเสียงของประชาชนมีความสัมพันธ์กันปานกลาง

¹ปรีชา วิหคโต. "ความต้องการรายการวิทยุกระจายเสียงสำหรับการศึกษาของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518). หน้า ๖-๗.

ในปี พ.ศ.2518 เช่นเดียวกัน ชัยโรจน์ บุญญานุวัตร¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความต้องการรายการวิทยุกระจายเสียงสำหรับการศึกษาของประชาชนในภาคกลาง ผลการวิจัยปรากฏว่า

1. ประชาชนนิยมฟังรายการบันเทิง ข่าวและความรู้ คิดเป็นร้อยละ 3.79, 3.71 และ 3.17 ตามลำดับ
2. รายการที่สถานีวิทยุส่งกระจายเสียงในภาคกลางแบ่งออกเป็น 3 ประเภท เรียงตามลำดับความมากน้อยดังนี้ รายการบันเทิง ความรู้ และข่าว คิดเป็นร้อยละ 43.05, 22.22 และ 21.34 ตามลำดับ
3. ประชาชนให้ข้อคิดเห็นว่า รายการวิทยุกระจายเสียงควรมีเนื้อหาที่ส่งเสริมความรู้อันเป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันของประชาชนให้มากขึ้น นอกจากนี้ควรมีการปรับปรุงระบบเสียงให้ดีขึ้น
4. ปรากฏว่าได้มีการออกอากาศรายการด้านศาสนา ภาษาและวรรณคดี ละคร วิทยุ เพลงไทยสากล และเพลงสากล เกิดความต้องการ ในขณะที่บางรายการซึ่งประชาชนต้องการมาก ได้แก่ รายการข่าวพยากรณ์อากาศ ข่าวเหตุการณ์ในท้องถิ่นและรายการความรู้ ด้านศิลปะและวัฒนธรรมมีไม่พอกับความต้องการของประชาชน

ศิริชัย ศิริกายะ และคนอื่น ๆ² ได้ทำการวิจัยเรื่องผู้รับสารเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

¹ชัยโรจน์ บุญญานุวัตร. "ความต้องการรายการวิทยุกระจายเสียงสำหรับการศึกษาของประชาชนในภาคกลาง," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518), หน้า ๘.

²ศิริชัย ศิริกายะ, และคนอื่น ๆ. เอกสารวิจัยฉบับที่ 3/2518 เรื่องผู้รับสารเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น. (คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518), หน้า 30.

1. ชาวเทศบาลเมืองขอนแก่นส่วนใหญ่ฟังวิทยุทุกวัน หึ่งฟังวิทยุมากกว่าชาย และแม้ในเขตเทศบาลซึ่งเป็นพื้นที่ที่ล้อมวลชนประเภทนี้สามารถเข้าถึงง่ายก็ยังมีผู้ที่ไม่เคยฟังวิทยุเลยอยู่บ้างเหมือนกัน
2. ผู้ฟังวิทยุเป็นประจำทุกวัน ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อยู่ในวัย 16 - 24 ปี
3. อัตราการฟังวิทยุของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่นลดลงตามวัยที่สูงขึ้น กล่าวคือยิ่งมีอายุมากยิ่งฟังวิทยุน้อยลง
4. ผู้ฟังวิทยุส่วนใหญ่เป็นผู้มีการศึกษาระดับ ป.1 - 4 และที่ฟังวิทยุน้อยที่สุดคือ ผู้มีการศึกษาระดับ ม.ศ.4 ขึ้นไป
5. ประชาชนในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่น ส่วนใหญ่รับฟังวิทยุไม่เป็นเวลาแน่นอน คือฟังหลาย ๆ เวลาผสมกัน
6. ผู้ฟังส่วนใหญ่ชอบฟังรายการบันเทิง ไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือชาย แต่ถ้าเปรียบเทียบกันแล้ว หญิงที่นิยมฟังรายการบันเทิงมีมากกว่าชาย ส่วนในรายการประเภทความรู้ ชายสนใจฟังมากกว่าหญิง
7. ผู้ที่นิยมฟังรายการบันเทิงส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อยู่ในวัย 16-25 ปี ส่วนรายการความรู้ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีอายุ 26-45 ปี และ 56 ปี ขึ้นไป
8. ผู้ฟังรายการประเภทต่าง ๆ ลดจำนวนลงในกลุ่มผู้มีการศึกษาสูงขึ้น นั่นคือ ยิ่งมีการศึกษาสูงขึ้น ยิ่งฟังรายการต่าง ๆ น้อยลง
9. ผู้ฟังส่วนใหญ่ฟังวิทยุโดยเฉลี่ยแล้ววันละ 3 ชั่วโมงขึ้นไป ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีอายุ 16-25 ปี และเมื่ออายุสูงขึ้นก็ยิ่งฟังวิทยุน้อยชั่วโมงลง

กุลทรรัตน์ รัตนสิงห์ ได้ทำการวิจัยเรื่องความต้องการรายการวิทยุกระจายเสียง สำหรับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของประชาชนในกรุงเทพมหานคร สรุปผลการวิจัยได้ว่า ในกรุงเทพมหานคร รายการเกี่ยวกับความรู้ที่มีผู้ฟังมากที่สุดได้แก่ ข่าวการเมือง ศาสนาและสุขภาพ

กุลทรรัตน์ รัตนสิงห์. "ความต้องการรายการวิทยุกระจายเสียงสำหรับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของประชาชนในกรุงเทพมหานคร," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519).

รายการบันเทิงที่มีผู้ฟังมากได้แก่ เพลงไทยสากลและเพลงลูกทุ่ง ประชาชนต้องการให้เพิ่มเนื้อหาในค่านความรู้ รายการส่งเสริมและความรู้เกี่ยวกับอาชีพที่ประชาชนต้องการคือ งานช่างฝีมือและอุตสาหกรรมในครัวเรือน รายการที่จัดสนองใกล้เคียงกับความต้องการของประชาชน ได้แก่ รายการเพลงไทยสากล ข่าวพยากรณ์อากาศ รายการส่งเสริมการท่องเที่ยว มีการส่งกระจายเสียงน้อยแก่ประชาชนต้องการรับฟังมาก ส่วนรายการเพลงสากล มีการส่งกระจายเสียงมาก แต่มีคนสนใจน้อย

ในปี พ.ศ.2519 เช่นเดียวกัน สมชาย แสงจิตพันธ์¹ ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาความต้องการในเนื้อหาของรายการวิทยุ เพื่อการศึกษาตลอดชีพในจังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยปรากฏว่า

1. ประชาชนร้อยละ 82.57 รับฟังวิทยุทุกวัน
2. ประชาชนรับฟังสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยมากกว่าสถานีวิทยุอื่น
3. ประชาชนรับฟังวิทยุในช่วงเวลาก่อน 6.00 น. มากกว่าช่วงเวลาอื่น
4. ประชาชนต้องการรับฟังรายการในรูปแบบการสัมภาษณ์ หรือสนทนามากกว่ารูปแบบอื่น ๆ
5. ประชาชนในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล ต้องการฟังรายการความรู้ต่าง ๆ แยกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ
6. ประชาชนเลือกรับฟังรายการวิทยุที่เป็นประโยชน์ช่วยให้เกิดความรู้ที่สามารถนำไปใช้ในวิถีชีวิตประจำวันและทำให้ทราบเหตุการณ์ต่าง ๆ ของบ้านเมือง
7. ประชาชนต้องการรับฟังรายการที่รับฟังได้ชัดเจน มีรายการโฆษณาน้อยและดูประกาศหรือโฆษณาที่มีความสามารถในการดำเนินการค้าขาย

¹ สมชาย แสงจิตพันธ์. "การศึกษาความต้องการในเนื้อหาของรายการวิทยุ เพื่อการศึกษาตลอดชีพในจังหวัดสุพรรณบุรี," (ปริชญานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2519), หน้า 83-92.

รุจิเรข สพฤกษ์สันติ¹ ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาความต้องการในเนื้อหาของรายการวิทยุเพื่อการศึกษาตลอดชีพ ในจังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยปรากฏว่า

1. ประชาชนร้อยละ 77.15 รับฟังรายการวิทยุทุกวัน
2. ประชาชนรับฟังสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยมากกว่าสถานีอื่น ๆ
3. ประชาชนรับฟังวิทยุในระหว่างช่วงเวลา 19.00 - 21.00 น. มากกว่าช่วงเวลาอื่น ๆ
4. ประชาชนต้องการรับฟังการจึกรายการในรูปแบบของการทอปัญหามากกว่ารูปแบบอื่น ๆ
5. ประชาชนเลือกรับฟังรายการที่มีประโยชน์ เพื่อช่วยให้มีความรู้รอบตัวกว้างขวางและเป็นความรู้ที่ทันสมัย
6. ประชาชนในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาลต้องการรับฟังรายการความรู้เกี่ยวกับการเกษตรกรรม และรายการบันเทิงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ
7. เพศ วัย ระดับการศึกษาและอาชีพ ของประชาชน มีอิทธิพลต่อการรับฟังรายการวิทยุ

การวิจัยของกรมสามัญศึกษา² เรื่องการศึกษาสภาพความเป็นอยู่ ความสนใจ และการรับข่าวสารทางวิทยุและไปรษณีย์ของประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานี ปี พ.ศ.2519 ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

¹ รุจิเรข สพฤกษ์สันติ, "การศึกษาความต้องการในเนื้อหาของรายการวิทยุเพื่อการศึกษาตลอดชีพในจังหวัดชลบุรี," (ปริญญาโท กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2519), หน้า 84-91.

² กรมสามัญศึกษา, การศึกษาสภาพความเป็นอยู่ ความสนใจ และการรับข่าวสารทางวิทยุและไปรษณีย์ของประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานี ปี 2519 (กรุงเทพมหานคร: วัชรินทร์การพิมพ์, 2520), หน้า 36.

1. ประชาชนส่วนใหญ่มีวิทยุเป็นของตนเอง 89.40% ไม่มีแต่ฟังจากเพื่อนบ้าน 8.30% ไม่มีและไม่ได้ฟังเลย 2.30%

2. สถานีวิทยุกรมประชาสัมพันธ์เป็นสถานีวิทยุที่มีประชาชนนิยมรับฟังมากที่สุด และส่วนมากจะรับฟังตลอดทั้งวัน มี 38.10% กลางคืน 27.70% ตอนเช้า 8.68%

3. ประเภทของรายการที่ประชาชนนิยมฟัง ปรากฏว่าเป็นข่าวสารทั่วไป 57.20% ฟังรายการบันเทิง 23.30% และส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า รายการที่จัดนั้นมีโฆษณามากเกินไป

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ¹ ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาบทบาทของสื่อสารมวลชนต่อการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของชาวบ้าน ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ในจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 1,536 คน พบว่า ผู้ฟังวิทยุมีมากที่สุดคือ มีถึงร้อยละ 87 รองลงมาเป็นผู้อ่านนิตยสารร้อยละ 74 ผู้อ่านหนังสือพิมพ์ร้อยละ 47 ผู้ดูโทรทัศน์ร้อยละ 34 และผู้อ่านนิตยสารมีเพียงร้อยละ 16

2. ผู้ฟังวิทยุในแต่ละจังหวัด มักจะฟังวิทยุส่วนท้องถิ่นมากกว่าสถานีวิทยุจากส่วนกลาง ถ้าพิจารณาในแง่สังกัดจะพบว่า มีจำนวนผู้ฟังวิทยุรับฟังจากสถานีวิทยุที่สังกัดกรมประชาสัมพันธ์ และเครือข่ายของกรมประชาสัมพันธ์ใกล้เคียงกับจำนวนผู้ฟังจากสถานีวิทยุที่สังกัดกองทัพบก รองลงไปได้แก่ สถานีวิทยุที่สังกัดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กองทัพอากาศ และกรมตำรวจ ตามลำดับ

3. ผู้ฟังวิทยุที่รับฟังทุกวันมีถึงร้อยละ 71 รับฟังเป็นเวลาประมาณ 2 ชั่วโมงต่อวัน คนที่ฟังวิทยุเกือบทั้งหมดรับฟังข่าว รองลงมาคือบันเทิง สำหรับความรู้ การศึกษา วัฒนธรรมและโฆษณา มีผู้ฟังรายการประมาณครึ่งหนึ่งของผู้ฟังทั้งหมด

¹ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, การศึกษามหาวิทยาลัยของสื่อสารมวลชนต่อการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของชาวบ้าน. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์และท่าปกเจริญผล, 2521)

ปีการศึกษา 2521 สมโภช รอคบุญ¹ ได้ทำการวิจัยเรื่องความต้องการรายการวิทยุกระจายเสียงทางการศึกษาสำหรับโครงการศูนย์การศึกษาต่อเนื่อง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 นิสิตนักศึกษา และประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครที่มีความรู้อย่างต่ำชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลปรากฏว่า

1. ประชากรต้องการรายการความรู้ทางวิชาที่พบบ่อย ส่วนรายการทางวิชาการ ประชากรต้องการรายการการศึกษาทั่วไป และสังคมวิทยาเบื้องต้น สำหรับรายการสารคดีและความรู้ทั่วไป ประชากรต้องการรายการสุขภาพและอนามัย รายการส่งเสริมอาชีพต่าง ๆ และรายการแนะนำกฎหมายสำหรับประชาชน

2. ประชากรต้องการระยะเวลาแต่ละรายการของรายการทางวิชาการ รายการสารคดีและความรู้ทั่วไปประมาณ 30 นาที ช่วงเวลาของรายการถึงกระจายเสียงคือ ระยะเวลา 18.00 ถึง 20.00 น. มาก และวันที่ต้องการให้ส่งกระจายเสียงคือ วันเสาร์และวันอาทิตย์

3. แนวทางการจัดทำรายการต่าง ๆ เป็นการทราบพื้นฐานความรู้ของผู้เรียน รายการมีเพลงประกอบที่นาฟัง มีรูปแบบและเทคนิคการเสนอแบบต่าง ๆ ผู้อ่านมีน้ำเสียงดี แต่ละรายการควรมีเพลงกัน 5-10 นาที รายการควรจบเป็นตอน ๆ จากงายไปหายาก ประชากรเห็นด้วยเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งอัตราร้อยละที่ค่อนข้างสูงมาก

¹ สมโภช รอคบุญ, "ความต้องการรายการวิทยุกระจายเสียงทางการศึกษาสำหรับโครงการศูนย์การศึกษาต่อเนื่อง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาโสตทัศนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), หน้า ง - จ.

ในปีการศึกษา 2521 เช่นกัน วีระพันธุ์ สวัสดิ์¹ ได้ทำการวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพของรายการวิทยุในโครงการการศึกษาออกโรงเรียนทางวิทยุและไปรษณีย์ของศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนประจำภาคใต้ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาที่เรียนทางวิทยุและไปรษณีย์ในจังหวัดสงขลา และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยปรากฏว่า

1. วัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาทางวิทยุและไปรษณีย์ตามหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ

1.1 ให้ประชาชนในชนบทและในเมืองมีโอกาสได้ศึกษาหาความรู้โดยเสมอภาคกันและยกฐานะความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น

1.2 ส่งเสริมให้ประชาชนเป็นคนคิดเป็นและทันต่อเหตุการณ์

2. วัตถุประสงค์ในการเสนอรายการวิทยุในโครงการ ว.ปณ. ตามหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ

เพื่อให้ผู้ฟังได้เข้าใจปัญหาและเสนอแนวทางแก้ปัญหา

3. ความสนใจและลักษณะการฟังรายการวิทยุ

3.1 นักศึกษานิยมฟังรายการวิทยุจากสถานีวิทยุที่ออกอากาศรายการ ว.ปณ. และมุ่งหวังจะนำความรู้ไปใช้ในชีวิตรประจำวัน

3.2 นักศึกษาบางส่วนต้องการให้เปลี่ยนแปลงเวลาในการออกอากาศในช่วงเช้าและค่ำ คือ 06.00 - 06.30 น. และ 18.30 - 19.00 น. เพื่อไม่ให้ตรงกับเวลาทำงาน ส่วนเวลาในตอนกลางวันเหมาะสมอยู่แล้ว และระยะเวลาในการออกอากาศควรเป็นครั้งละ 30 นาทีเท่าเดิม

3.3 รูปแบบของรายการวิทยุที่ผลิตตรงกับความต้องการของนักศึกษา

¹วีระพันธุ์ สวัสดิ์, "ประสิทธิภาพของรายการวิทยุในโครงการการศึกษาออกโรงเรียนทางวิทยุและไปรษณีย์ ของศูนย์ศึกษาออกโรงเรียนประจำภาคใต้," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ ภาควิชาโสตทัศนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), หน้า จ - ฉ.

3.4 ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างการออกอากาศรายการวิทยุกับการได้รับคัมมือผู้เรียน นักศึกษาจะได้รับคัมมือผู้เรียนในระยะเวลาที่ไม่แน่นอน และตามความมุ่งหวังของเจ้าหน้าที่ ว.ปณ. ว่า นักศึกษาควรได้อ่านคัมมือผู้เรียนก่อนรับฟังรายการวิทยุทุกครั้ง

3.5 รายการที่นักศึกษาชอบฟังมากที่สุดคือ รายการเพลงลูกทุ่ง รายการละครวิทยุและเพลงไทยสากล ซึ่งเจ้าหน้าที่ ว.ปณ. เห็นว่าเพลงประกอบรายการควรเป็นเพลงลูกทุ่ง เพลงไทยสากลและเพลงพื้นเมืองตามลำดับ การใช้เพลงประกอบรายการทำให้ไม่น่าเบื่อ

3.6 นักศึกษาต้องการให้รายการวิทยุของ ว.ปณ. เสนอด้านความรู้มากกว่าความบันเทิง และเห็นว่าคัมมือผู้เรียนกับรายการวิทยุมีความสัมพันธ์กันมากที่สุด การฟังรายการวิทยุให้ความรู้มากกว่าการอ่านคัมมือเพียงอย่างเดียว

4. ความต้องการของผู้ตอบแบบสอบถามต่อรายการวิทยุที่จัดแยกเป็นรายวิชา รายการวิทยุไม่เป็นการเพียงพอ และวิชาที่จัดรายการวิทยุได้ดีที่สุดคือวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ส่วนรายการวิทยุที่ควรมีการแก้ไขปรับปรุงคือ รายการวิทยุวิชาวิทยาศาสตร์

5. ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อแนวการจัดรายการวิทยุเพื่อการศึกษ

นักศึกษาชอบรายการวิทยุที่มุ่งเสริมความรู้และประสบการณ์ มากกว่ารายการวิทยุที่ให้ความรู้ในเนื้อหาโดยตรง

สำหรับปีการศึกษา 2522 โองาส์ ศรีปัญญา¹ ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบเนื้อหาของรายการวิทยุกระจายเสียง กับความต้องการของประชาชนที่จบชั้นประถมศึกษา ในจังหวัดลพบุรี ผลการวิจัยพบว่า

¹โองาส์ ศรีปัญญา, "การศึกษาเปรียบเทียบเนื้อหาของรายการวิทยุกระจายเสียง กับความต้องการของประชาชนที่จบชั้นประถมศึกษา ในจังหวัดลพบุรี," (ปริญญา นิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2522).

1. ประชาชนร้อยละ 62.13 ฟังวิทยุทุกวัน ช่วงเวลาที่นิยมรับฟังวิทยุมากที่สุดได้แก่ 18.01 - 20.00 น. รูปแบบที่นิยมรับฟังคือ การจัดรายการแบบบรรยาย สถานีที่รับฟังวิทยุส่วนใหญ่รับฟังวิทยุที่บ้าน และชอบฟังในช่วงเวลาว่าง วัตถุประสงค์ในการรับฟังเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียด ผู้ฟังเลือกฟังรายการโดยวิธีหมุนไปเรื่อย ๆ มากกว่าวิธีอื่น และสิ่งที่ได้รับจากการฟังวิทยุคือทำให้ รู้สึกเพลิดเพลินอารมณ์

2. การวิเคราะห์เนื้อหาของรายการวิทยุกระจายเสียงพบว่า สถานีวิทยุเสนอรายการบันเทิง ร้อยละ 49.98 รายการข่าวร้อยละ 20.19 รายการโฆษณาร้อยละ 17.91 รายการความรู้ร้อยละ 8.43 และอื่น ๆ ร้อยละ 3.48 จากการเปรียบเทียบการเสนอรายการระหว่างสถานีวิทยุส่วนกลาง และสถานีวิทยุส่วนท้องถิ่นพบว่า สถานีวิทยุส่วนกลางเสนอรายการข่าว และรายการความรู้มากกว่าสถานีวิทยุส่วนท้องถิ่น ส่วนสถานีวิทยุส่วนท้องถิ่นเสนอรายการบันเทิงมากกว่าสถานีวิทยุส่วนกลาง

3. ประชาชนต้องการรับฟังรายการข่าวมากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือรายการความรู้และรายการบันเทิง ส่วนรายการโฆษณามีความต้องการน้อยที่สุด เมื่อเปรียบเทียบความต้องการของประชาชนที่มีเพศต่างกันพบว่า เพศชายและเพศหญิงมีความต้องการในการรับฟังรายการวิทยุกระจายเสียงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สำหรับประชาชนที่มีอายุต่างกันพบว่า มีความต้องการในการรับฟังรายการวิทยุกระจายเสียงไม่แตกต่างกัน และประชาชนที่มีอาชีพต่างกันพบว่า มีความต้องการในการรับฟังรายการวิทยุกระจายเสียงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01

4. เปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณความต้องการในการรับฟังรายการวิทยุของประชาชน กับปริมาณของรายการที่ออกอากาศจากสถานีวิทยุพบว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. ประชาชนมีทัศนคติที่ดีต่อวิทยุกระจายเสียง เมื่อเปรียบเทียบทัศนคติของผู้ฟังที่มีเพศต่างกัน มีอายุต่างกัน และมีอาชีพต่างกัน พบว่ามีทัศนคติต่อวิทยุกระจายเสียงไม่แตกต่างกัน

7. รายงานการวิจัยต่างประเทศ

ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการวิจัยเกี่ยวกับผู้ฟังวิทยุกระจายเสียงโดยตั้งโครงการปรินซ์ตัน (Princeton Project) ซึ่งเริ่มต้นที่มหาวิทยาลัยปรินซ์ตัน โดยมี พอล เอฟ ลาซาร์เฟลด์¹ เป็นหัวหน้า เมื่อปี ค.ศ. 1938 ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. กลุ่มผู้ฟังที่มีรายได้ต่ำ และมีความรู้ต่ำ มักจะชอบฟังรายการเบา ๆ เช่น รายการบันเทิงต่าง ๆ
2. กลุ่มผู้ฟังที่มีรายได้สูง และมีความสนใจกว้างขวาง เห็นว่ารายการสำหรับผู้ฟังที่มีความสามารถและมีระดับมัธยมเป็นรายการที่น่าเบื่อหน่าย
3. กลุ่มผู้ฟังที่ชอบฟังรายการหนัก เช่นรายการข่าวและสารคดี เห็นว่าเนื้อหาของรายการมีความสำคัญกว่าการจัดรายการ
4. กลุ่มผู้ฟังที่ไม่ชอบอ่านหนังสือที่มีเนื้อหาหนัก ไม่ชอบรายการที่มีเนื้อหาหนักเช่นกัน

ในปี ค.ศ. 1950 เวิน² ได้ทำการสำรวจผู้ฟังวิทยุกระจายเสียงในรัฐไอโอวา สหรัฐอเมริกา โดยศึกษาอายุกับความชอบของรายการ จากกลุ่มตัวอย่าง 9215 ครอบครัว แบ่งระดับอายุออกเป็น 3 ช่วง คือ 21 - 35 ปี 36 - 50 ปี และมากกว่า 50 ปี ขึ้นไป ใช้วิธีการสัมภาษณ์โดยให้เลือกรายการที่ตนชอบมากที่สุด จำนวน 5 รายการ ปรากฏผล การวิจัยดังนี้

1. กลุ่มผู้ฟังที่มีอายุสูง ชอบฟังรายการข่าว รายการดนตรียุคเก่า และรายการศาสนา มากกว่ากลุ่มผู้ฟังที่มีอายุต่ำ

¹พอล เอฟ ลาซาร์เฟลด์, อ้างถึงใน Paul Saettle. A History of Instructional Technology. (New York: McGraw - Hill, 1968), pp.314-317.

²Whan อ้างจาก Henry L. Ewbank and Sherman P. Lawton. Broadcasting: Radio and Television. (New York: Harper & Brothers, 1952), p. 134.

2. กลุ่มผู้ฟังที่มีอายุต่ำ ชอบฟังรายการกีฬา รายการปอปปูลามิวสิคและรายการละครจบในตอน มากกว่ากลุ่มผู้ฟังที่มีอายุสูง

ในประเทศแคนาดา Royal Commission on Broadeasting¹ ได้ทำการวิจัยโดยการสำรวจการจัดและส่งเสริมรายการกระจายเสียงของสถานีวิทยุต่าง ๆ หลายสถานีในประเทศแคนาดา เมื่อปี ค.ศ. 1959 ผลจากการสำรวจการจัดรายการของสถานีวิทยุสี่แห่งปรากฏดังนี้

1. เพลงหนัก ๆ เช่น คอนเสิร์ต ฯลฯ	16.2 %
2. ไลทมิวสิค	10.5 %
3. ข่าวและรายงานอากาศ	9.5 %
4. ปอปปูลามิวสิค	8.4 %
5. เพลงพื้นเมือง	5.7 %
6. ละครสำหรับแมฆาน	5.5 %
7. ศิลปะและวรรณคดี	4.8 %
8. กิจกรรรมพิเศษ	4.4 %
9. ศาสนา	4.4 %
10. เกษตรกรรม	3.8 %
11. ละครชุดยาว	3.1 %
12. รายการที่เปลี่ยนแปลงได้	2.9 %
13. การเมือง	2.8 %
14. สังคมและมนุษย์สัมพันธ์	2.2 %
15. ความเป็นอยู่ของครอบครัว	2.2 %
16. ข่าวกีฬา	1.5 %

¹George A. Coddington. Broadcasting Without Barrier. (Paris: UNESCO, 1959), p. 31.

17. การแข่งขันกีฬา	1.4 %
18. ละครขบขัน	1.4 %
19. อื่น ๆ	4.0 %

สำหรับรายการอื่น ๆ 4 % นั้น เป็นรายการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ ธรรมชาติวิทยาและวิทยาศาสตร์ ภูมิประเทศและประชาชนในประเทศอื่น ๆ ข่าวสารเบ็ดเตล็ด รายการคอมมอนจากผู้ฟังอาชญากร ละครทางตะวันตก เทพนิยาย หายไปไหนเด็กและการแข่งขัน รายการอื่น ๆ สำหรับเด็ก แต่ละรายการถึงกล่าวถึงว่าน้อยกว่า 1 %

อรานา¹ (Arana) ได้สำรวจความคิดเห็นจากผู้ฟังรายการวิทยุกระจายเสียงที่เมืองมอร์โลส ในประเทศเม็กซิโก พบว่าประชาชนร้อยละ 82 มีเครื่องรับวิทยุเป็นของตนเอง รายการวิทยุกระจายเสียงจัดขึ้นเพื่อประชาชนในท้องถิ่นนั้น เช่น รายการเกี่ยวกับอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ ราคาของพืชไร่ ภาษา สุขภาพและอนามัย แต่เมื่อสำรวจความสนใจต่อรายการวิทยุกระจายเสียงกลับพบว่า ผู้ฟังรายการวิทยุกระจายเสียงไม่สนใจรายการวิทยุกระจายเสียงในท้องถิ่นของตนกลับไปสนใจรายการวิทยุกระจายเสียงในเมืองเม็กซิโกมากกว่า และยังพบอีกว่า รายการวิทยุกระจายเสียงที่ผู้ฟังชอบ เป็นรายการเกี่ยวกับดนตรี ละครวิทยุ และสนใจรายการเกี่ยวกับการศึกษาและสุขภาพน้อยที่สุด

สเปน² (Spain). ได้ทำการสำรวจผู้ฟังรายการวิทยุกระจายเสียงในเขตกำวา เกาะมินดาเนา ประเทศฟิลิปปินส์ พบว่า รายการข่าว ละคร ดนตรี และรายการจรประจำสัปดาห์ เป็นที่นิยมมากกว่ารายการที่จัดให้เป็นบริการแก่สาธารณชน เช่น รายการเกี่ยวกับ กสิกรรม โครงการวางแผนครอบครัว ซึ่งมีคนนิยมฟังน้อยมาก การสำรวจครั้งนี้

¹Arana อ้างจาก Emile G. McArana. Radio's Role in Development Five Strategies of Use. (Stanford University Press, 1973), p.6.

²Spain อ้างจาก เกียรติชัย พงษ์พาณิชย์, สื่อมวลชนเพื่อการศึกษาและการพัฒนาชนบท. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์เนต, 2518), หน้า 125.

ทำให้ได้ข้อสรุปว่า รายการที่เป็นข่าวสาร มักจะต้องแข่งขันกับรายการที่เป็นการบันเทิง เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้ฟัง และบ่อยครั้งที่รายการเหล่านี้ไม่ค่อยได้รับความสนใจเท่าที่ควร

จากการศึกษาคุณค่าเอกสารและรายงานการวิจัยที่กล่าวมา จะเห็นว่าการบริการวิชาการแก่สังคมของวิทยาลัยครูนั้นกระทำในหลายลักษณะ เช่น การฝึกอบรม ทั้งศูนย์บริการตลอดจนเผยแพร่ข่าวสารความรู้ทางสื่อมวลชน เช่นวิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ หรือวารสารวิชาการ เป็นต้น สำหรับรายงานการวิจัยที่กล่าวมานั้นเกี่ยวกับความต้องการในรายการหรือศึกษาสำรวจรายการวิทยุกระจายเสียง ซึ่งจะเห็นว่าประชาชนผู้รับฟังส่วนใหญ่สนใจรายการวิทยุกระจายเสียงรายการบันเทิงมากกว่ารายการอื่น ๆ และขณะเดียวกันสถานีวิทยุต่าง ๆ ก็เสนอรายการประเภทบันเทิงมากกว่ารายการอื่น ๆ เช่นกัน นอกจากนี้จะเห็นว่าความนิยมในรายการขึ้นอยู่กับระดับของอายุ สภาพแวดล้อมและระดับการศึกษา สำหรับการเลือกรับฟังสถานีนั้น ผู้ฟังในแต่ละจังหวัดมักจะฟังสถานีวิทยุประจำถิ่นมากกว่าสถานีวิทยุจากส่วนกลาง และประชาชนที่มีเรื่องราวรับวิทยุส่วนมากจะฟังวิทยุกระจายเสียงทุกวัน

จากเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวได้เป็นแนวทางแก่ผู้วิจัยในการศึกษาเชิงประเมินการบริการวิชาการแก่สังคม โดยใช้วิทยุกระจายเสียงของวิทยาลัยครูเทพสตรี ครั้งนี้ด้วย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย